

สรุปการวิจัยและทัศนวิจารณ์

ได้เป็นที่ประจักษ์ชัดจากที่ได้อธิบายวิเคราะห์มาทั้งหมดแล้วว่า การดำเนินนโยบายทางประเทศของไทยในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตลอดระยะเวลาประมาณ 5 ปี นับตั้งแต่ภายหลังจากการปฏิวัติในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา จนถึงปลายปี พ.ศ. 2506 นั้น กล่าวได้ว่านโยบายทางประเทศในเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นผลมาจากสมมุติฐานการวิจัยภายใน และวิจัยภายนอกหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ

1. ในงานวิจัยภายในที่เขามามีบทบาทสำคัญพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

1.1 ทัศนคติของคณะผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการระวางภัย

คุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และคณะผู้ร่วมงานได้รับสืบทอดทัศนคติดังกล่าวมาจากสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ได้สานต่อพฤติกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไป โดยทำการปราบปรามกวาดล้าง จับกุมผู้ต้องสงสัยว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเป็นการใหญ่ ทั้งนี้ โดยอาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 บาง ประการของคณะปฏิวัติบาง เช่น ปรว. 53) ตลอดจนมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 (ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ใช้เป็นมาตรการสั่งประหารผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ชั้นหัวหน้าไปหลายคน) เป็นมาตรการในการควบคุมป้องกัน การเน่นภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศดังกล่าว ส่งผลให้ไทยต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศผูกพันแน่นเหนียวกับสหรัฐอเมริกาแบบที่เคยเป็นมาในสมัยจอมพล ป. อีก เพื่อหวังความช่วยเหลือด้านกำลังทหารและอาวุธ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ อ้างว่าต้องการจะนำมาเสริมสร้างพลาณภาพกองกำลังของไทยในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าลักษณะการดังกล่าวนี้เท่ากับเป็นผลพลอยได้ในการช่วยสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ เอง ให้มีเสถียรภาพที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นกว่าเดิมด้วย

1.2 สภาพความเสื่อมโทรมและค่อยพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ก็เป็นปัจจัยภายในอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายทางประเทศ

ของไทยมีใช้น้อย ในเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ได้ประกาศเน้นแนวนโยบายภายในมุ่งสู่การพัฒนา เศรษฐกิจในชนบทที่ห่างไกล ซึ่งเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งที่คอมมิวนิสต์อาจใช้เป็นเครื่องมือ ในการแทรกซึมบ่อนทำลายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ที่ยิ่งล้าหลังความเจริญกว่าภาคอื่น ๆ เพื่อขจัดจุดอ่อนดังกล่าว จอมพลสฤษดิ์ จึงได้ประกาศ ให้มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นครั้งแรก (แผน 6 ปี) ซึ่งในการนี้จำเป็นที่จะต้องใช้ เงินทุนอุดหนุนเป็นจำนวนมาก ลำพังจะอาศัยเงินงบประมาณแผ่นดินอย่างเดียวจะไม่เป็น การเพียงพออย่างแน่นอน ดังนั้นจากสภาพความจำเป็นดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยต้องชวน- ขวายหาเงินสนับสนุนจากแหล่งอื่นมาประกอบด้วย ทางหนึ่งก็คือการนำประเทศเข้าผูกพันสนิท สมกับสหรัฐอเมริกาประเทศซึ่งมีสัญญาผูกพันช่วยเหลือประเทศไทยอยู่ทั้งในด้านการทหาร และเศรษฐกิจ (ทำเป็นข้อตกลงกันไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล- สงคราม) โดยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ คาดหวังว่าการนำประเทศเขาไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกา มากขึ้นกว่าเดิมย่อมจะทำให้ไทยได้รับความช่วยเหลือตามที่ต้องการ เป็นเครื่องตอบแทนใน ปริมาณที่มากขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย

1.3 เป็นที่น่าสังเกตว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ไม่ว่าจะเป็นการนำประเทศเขาไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกาจนเกินไป หรือในแง่ใด เรื่องหนึ่งก็ตามนั้น ส่วนใหญ่มักจะได้รับการสนองตอบด้วยดีจากมติมหาชน (public opinion) ภายในประเทศ หรือในบางครั้งแม้จะไม่สนับสนุนแต่ก็ไม่คัดค้าน เขาทำนองที่ เรียกว่า "silent majority" ลักษณะการดังกล่าวเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้อง กับสภาวะผู้นำอีกเช่นกัน นั่นก็คือลักษณะความเป็น "บารมีชน" (Charismatic Leadership) ของจอมพลสฤษดิ์ ชนะวิชต์ นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง เกิดขาด พุดจริง ทำจริง รู้จักใช้หลักจิตวิทยาของนักปกครองในการเข้าถึงจิตใจของประชาชน เช่น การออกเยี่ยม เยือนทุกข์สุขของประชาชนในที่ต่าง ๆ โดยไม่ถือตัวอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นเขายัง ใช้คำปราศรัยและสุนทรพจน์อันประกอบด้วยวาหุศิลป์และวลีที่กินใจในการกระตุ้นและปลุกกระแศ ความรู้สึกคล้อยตามของประชาชน โดยเน้นในเรื่องความรักชาติ การชี้ให้ประชาชนเกลียดชัง และต่อต้านคอมมิวนิสต์ การชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นชอบด้วยกับนโยบาย และการ ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลได้ ซึ่ง ๆ ที่บ้านเมืองไทยในระยะนั้นปกครองโดยรัฐบาล ทหารที่มีลักษณะค่อนข้างจะเป็นเผด็จการ แต่ก็มีได้มีปฏิกริยาคัดค้านจากประชาชนในประเทศ

แต่อย่างไรก็ตาม ตรงกันข้ามการปกครองประเทศกลับดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มีเสถียรภาพ และได้รับความชอบธรรม (legitimacy) จากประชาชน

1.4 อย่างไรก็ตามในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายบางประการของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ นี้ อาจตั้ง เป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมได้อีกว่า อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างที่ผลักดันให้จอมพลสฤษดิ์ ต้องดำเนินนโยบายนั้นออกมาได้ บางสิ่งบางอย่างที่กล่าวถึงนั้นก็คือ บทบาทของกลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องบางกลุ่ม รวมทั้งคณะที่ปรึกษาของจอมพลสฤษดิ์ เอง ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มอิทธิพลสำคัญในยุคนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่คอย เสนอข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่รัฐบาล เพื่อนำไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย กลุ่มอิทธิพลดังกล่าวอาจจะฉวยโอกาสจากการที่จอมพลสฤษดิ์ ไม่มีประสบการณ์ทางการเมืองที่มากพอ และการที่กลุ่มดังกล่าว เป็นแหล่ง ข้อมูลเพียงแหล่ง เดียวที่จอมพลสฤษดิ์ จำต้องพึ่งพาอาศัย เหล่านี้มาเป็น เครื่องมือหาผลประโยชน์คนกลาง ยศ และชื่อเสียงให้กับกลุ่มของตน โดยการป้อนข้อมูลที่ผิด ๆ หรือไม่ตรงต่อความเป็นจริงให้กับรัฐบาล เป็นผลให้เกิดการดำเนินนโยบายที่ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงตามไปด้วย ดังตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การโหมโฆษณาปลุกกระแสมวลชนให้มีความ เชื่อ เรื่องภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ภายในประเทศในระยษะนั้น ด้วยภาพพจน์ที่ค่อนข้างจะน่ากลัว ขณะเดียวกันที่ดำเนินการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง แข็งขันทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งว่าที่จริงแล้วภัยคอมมิวนิสต์ในประเทศสมัยจอมพลสฤษดิ์ นั้นหากพิจารณาก็อย่างรอบคอบและด้วยใจ เป็นธรรมจะเห็นว่ามิปรากฏอยู่จริง แต่ไม่ถึงกับรุนแรงดังที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ กล่าวอ้าง สมัยรัฐบาลชุดต่อมาจากสมัยจอมพลสฤษดิ์ (คือรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร) ต่างหากที่เริ่มประจักษ์กันว่า ภัยคุกคามจากลัทธิดังกล่าว เริ่มทวีความรุนแรงขึ้น ฉะนั้น จึงอาจอนุมานได้ว่า การดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ซึ่งขยายขอบเขตออกไปสู่ภายนอกประเทศ อันเป็นการปิดหนทางที่จะปรับปรุงสภาพความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์อีกด้วยนั้น สาเหตุประการหนึ่งก็เพราะ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์ เชื่อข้อมูลจากระบบราชการและคณะที่ปรึกษาจนเกินไป ประกอบกับบุคลิกส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์ เองที่ยังคงนิสัยของความที่เป็นทหาร ชอบตัดสินใจปฏิบัติการ ด้วยความเด็ดขาดและฉับไว ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ง่าย

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกนั้น วิฤทธิกาลและความขัดแย้งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลาว และเขมร ตลอดจนบทบาทหรือพฤติกรรมของประเทศ-

มหาอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวข้อง (ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา) ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยอยู่ไม่น้อยทีเดียว ถึงจะพิจารณาได้จากเมื่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ได้ตกลงที่จะยืนยันแนวนโยบายต่างประเทศตามแบบรัฐบาลจอมพล ป. คือผูกพันสนับสนุนสหรัฐอเมริกาผู้นำฝ่ายโลกเสรีต่อไป โดยอ้างความจำเป็นจากปัจจัยภายในประเทศบางประการซึ่งได้กล่าวมาแล้ว และเมื่อสหรัฐอเมริกาได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมบางอย่างในระหว่างปี พ.ศ. 2501-2503 (ค.ศ. 1958-1960) อันเป็นสิ่งที่มิตรที่ดีย่อมไม่พึงปฏิบัติต่อกัน เป็นต้นว่าการที่สหรัฐอเมริกาได้หันไปให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่บางประเทศที่ดำเนินนโยบาย เป็นกลาง เป็นจำนวนที่มากกว่าที่ให้กับประเทศไทยก็ดี การที่สหรัฐอเมริกาขายสินค้าบางชนิดที่ราคาต่ำกว่าสินค้าของไทยก็ดี หรือแม้แต่การที่สหรัฐอเมริกาแสดงท่าลง เลไม่กล้าเข้าไปจัดการกับวิกฤติการณ์ในลาวด้วยวิธีเด็ดขาดตามที่ไทยเสนอแนะ มีหน้าซำกลับ เปลี่ยนท่าที่หันไปท่าที่จะประนีประนอมกับลาวฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งทางฝ่ายไทย เห็นว่าเป็นลาวกลุ่มที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ดี เหล่านี้ได้กลายเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบจากประเทศไทยด้วยการที่บุคคลสำคัญบางคนในคณะรัฐบาลของไทยเริ่มกล่าวถึงความเหมาะสมหรือไม่ ถ้าหากไทยจะดำเนินนโยบายที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันแบบเป็นกลางคู่บาง ปฏิกิริยาของไทยอีกอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนตั้ง เป็นข้อสังเกตไว้นั้นคือ การที่มีการพบปะเจรจาระหว่างจอมพลสฤษดิ์ นายกรัฐมนตรีไทย กับทูตโซเวียต (ศักรูทางอุดมการณ์ของสหรัฐอเมริกาและโลกเสรี) ประจำประเทศไทยในตอนปลายปี พ.ศ. 2503 ซึ่งแม้ผู้นำของไทยจะได้อ้างว่า การเจรจากับตัวแทนของประเทศผู้มีความอุดมการณ์ทางการเมืองตรงกันข้ามกับไทยในครั้งนั้น เป็นเพียงความตองการที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองก็ตาม แต่ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า พฤติกรรมดังกล่าวของไทย เป็นเพียงปฏิกิริยาประชดประชันสหรัฐอเมริกาประการหนึ่งมากกว่า

ปฏิกิริยาต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งไทยแสดงออกก่อให้เกิดปฏิกิริยาสนองตอบจากสหรัฐอเมริกาเช่นกันในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งดูเสมือนจะเป็นไปในเชิงอ่อนแอ (กล่าวไทยจะเป็นกลางจริง ๆ และไปคบค้าสมาคมกับสหภาพโซเวียต ศัตรูสำคัญของตนมากยิ่งขึ้น) และเพื่อรักษาความเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งของไทยในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ไว้ต่อไป รัฐบาลอเมริกันจึงได้จัดส่งบุคคลสำคัญทางฝ่ายบริหารของตน ทั้งในระดับรองประธานาธิบดี และรัฐมนตรีต่างประเทศ เดินทางมาเยือนประเทศไทย เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ

นโยบายของสหรัฐอเมริกา และองค์การ ส.ป.อ. ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ นอกจากนั้นยังได้จัดส่งหน่วยนาวิกโยธินอเมริกันจำนวนหนึ่ง เข้ามาตั้งมั่นในบริเวณจังหวัดทางภาคอีสานของไทย (ตอนประมาณต้นปี พ.ศ. 2504) เพื่อเป็นการเอาใจและช่วยเสริมความรู้สึกร่วมกันของพลอภักษ์ให้แก่ไทย ในเวลาขณะนั้นซึ่งปรากฏว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวกำลังทำการรุกกรบอย่างหนักในบริเวณที่ใกล้ชิดติดกับพรมแดนไทย อย่างไรก็ตามเราจะเห็นว่ากลไกโอบอุ้มเอาใจทาง ๆ นานา ของสหรัฐอเมริกาที่ปฏิบัติต่อไทยในครั้งนี้นี้ก็ยังมีอาจจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและนโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในลาว ซึ่งในกรณีดังกล่าวประเทศไทยไม่เห็นด้วยกับสหรัฐอเมริกาและมหาอำนาจอื่น ๆ ที่จะให้ลาวเป็นกลาง เพราะไทยเห็นว่า ความเป็นกลางของลาวจะเป็นช่องทางให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองลาวทั้งประเทศได้ง่ายขึ้น และนั่นย่อมหมายถึงผลที่คิดตามมาคือ ความไม่มั่นคงปลอดภัยของเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่นประเทศไทย ฉะนั้น เมื่อได้เล็งเห็นว่า มหาอำนาจทั้งหลายยังคงยืนยันกรานที่จะสนับสนุนให้ลาวเป็นกลาง คณะผู้นำของไทยจึงได้เริ่มคิดจะพึ่งพาตัวเองให้มากขึ้น เนื่องจากพอจะประจักษ์แล้วว่าสหรัฐอเมริกาไม่เต็มใจที่จะเสี่ยงทำสงครามใหญ่ในการป้องกันลาว (อาจจะเป็นเพราะระยะปี พ.ศ. 2504 นั้น สหรัฐอเมริกากำลังเป็นกังวลต่อวิกฤตการณ์ใกล้บ้านของตน เช่น วิกฤตการณ์ในคิวบาอยู่ก็เป็นได้) แนวความคิดดังกล่าวของไทยนำไปสู่แนวความคิดของการสร้างระบบความร่วมมือส่วนภูมิภาค (ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) กับประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศคือ มลายา และฟิลิปปินส์ ในการก่อตั้งสมาคมอาสาขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2504 ซึ่งอาจจะถือว่าทางออกดังกล่าวนี้อาจจะช่วยให้ไทยลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาลงไปด้วยในขณะเดียวกัน

จากพฤติกรรมที่ไทยแสดงออกในปี พ.ศ. 2504 นี้เอง ทำให้รัฐบาลอเมริกัน (เคนเนดี) ได้เริ่มจะรู้สึกตัวว่า ไทยได้แสดงความไม่พอใจต่อการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาในลาว ประกอบกับรายงานการเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ (ซึ่งรวมทั้งเยือนไทยด้วย) ของรองประธานาธิบดีจอห์นสัน ซึ่งได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของไทยในแง่ยุทธศาสตร์ เหล่านี้ทำให้รัฐบาลอเมริกันต้องรีบกลับใจเอาใจไทยเป็นพิเศษ โดยการทุ่มความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ให้แก่ประเทศไทยมากขึ้นกว่าเดิม และยังเมื่อมีข่าวปรากฏในตอนปลายปี พ.ศ. 2504 ว่า สหภาพโซเวียตศัตรูคู่แข่งของคนได้พยายามที่จะสานต่อสัมพันธไมตรีทางการค้าและวัฒนธรรมให้ก้าวหน้าไปกว่าเดิม ก็ยิ่งทำให้สหรัฐอเมริกา (ซึ่งหวาดระแวงกลัวจะ

เสียพันธมิตรที่เข้มแข็งของตนไป) ต้องรีบหาทางรักษาไทยไว้เป็นพรรคพวกฝ่ายตนต่อไป และสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในวิถีโหมบายกังกลาวอันเป็นผลมาจากความสามารถของ นักการทูตอเมริกัน จากแถลงการณ์ร่วมถนัด-วัลค์ (มีนาคม พ.ศ. 2505) รวมทั้งการส่ง นาวิกโยธินอีกจำนวนหนึ่ง (พฤษภาคม พ.ศ. 2505) เขามาเพิ่มเติมกำลังที่มีอยู่เดิมในประเทศไทย โคช่วยทำให้ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกันกลับแน่นแฟ้นต่อไป

อนึ่ง จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสหรัฐอเมริกาในฐานะปัจจัยภายนอกที่มีผล เกี่ยวพันกับนโยบายต่างประเทศของไทย (พ.ศ. 2501-2506) นั้น อาจตั้งเป็นข้อสังเกต ได้หลายประการในส่วนที่อาจจะถือได้ว่าเป็นข้อบกพร่อง หรือข้อที่น่าตำหนิเป็นรายหนึ่ง ในการวางแผนนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งผู้เขียนจะยกขึ้นมากล่าววิจารณ์เฉพาะ ประเด็นที่สำคัญ ดังเช่นในประการแรก เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ในลาวนั้นคณะผู้นำของไทยชอบ ที่จะคิดหรือเชื่อว่าไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นเช่นใดก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็จะต้องการสนับสนุน ลาวฝ่ายขวา (นำโดยนายพลภูมิและเจ้าบุญอุ้ม) ซึ่งเป็นฝ่ายที่นิยมตะวันตกอยู่เสมอ เพราะ การปกป้องรักษาลาวฝ่ายนิยมตะวันตกให้แข็งแกร่งไว้นั้นจะเท่ากับเป็นการช่วยคุ้มครอง ประเทศไทยให้รอดพ้นจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์จากนอกประเทศไปในขณะเดียวกันด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ก็ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ความเชื่อกังกลาวเป็นสิ่งที่ผิดพลาด และสะท้อนให้เห็นว่า แผนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นวางอยู่บนรากฐานของการคาดหวังจนเกินไป เพราะได้เป็นที่ปรากฏในเวลาต่อมาว่า สหรัฐอเมริกาก็หรือแม้แต่องค์การ ส.ป.อ. ซึ่งเป็นองค์การที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งขึ้นมาก็ได้ ได้แสดงความไม่เต็มใจที่จะเสี่ยงเข้าทำสงครามใหญ่ในการป้องกันลาวให้พ้นจากการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้งนี้และทั้งนี้นี้อาจจะเนื่องมาจาก สหรัฐอเมริกาไม่มีสนธิสัญญาหรือข้อมุกพันที่จะต้องเข้าไปทำการป้องกันลาว ประกอบกับสภาพการณ์ฉุกเฉินจากฝ่าย คอมมิวนิสต์ในลาวไม่เห็นเด่นชัดเหมือนเมื่อครั้งสงครามเกาหลี (พ.ศ. 2493) ที่สหรัฐ-อเมริกาเคยเข้าไปแทรกแซงมาแล้วก็ได้ สาเหตุอีกอย่างหนึ่งคือ สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับวิกฤตการณ์ ทางการเมืองในแถบละตินอเมริกา (ในคิวบา) ซึ่งอยู่ใกล้ตัวและกระทบกระ-เทือนต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติตนมากกว่า กวายนี่สหรัฐอเมริกาจึง แสดงที่ท่าทีจะใช้นโยบายประนีประนอมโดยเห็นด้วยกับการเปิดการเจรจาปัญหาลาว (ซึ่ง จักขึ้น ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์) พฤติการณ์ของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวไม่เป็น

ที่สภารวมของคณะผู้นำของไทยนัก ค่ายตรงไปว่าจะทำให้ไทยขาดเกราะที่เข้มแข็งในการ
คุ้มกันภัยคอมมิวนิสต์ไป หากว่าสหรัฐอเมริกาแสดงท่าทีที่อ่อนแอและยอมประนีประนอมกับ
ฝ่ายที่รัฐบาลไทยถือว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์จนเกินไป

ขอบทรวงของนโยบายต่างประเทศไทยในประการต่อมาซึ่งสืบเนื่องมาจาก
ประการแรกก็คือ แม้จะไม่พอใจพฤติกรรมของสหรัฐอเมริกาเท่าใดก็ตาม รัฐบาลไทยใน
ช่วงเวลาดังกล่าวก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการพึ่งพาอาศัยสหรัฐอเมริกาไปได้ในที่สุด ถึงแม้จะ
เห็นได้จากในระยะครึ่งแรกของปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ภายหลังจากที่ทั้งสอง
ประเทศได้ทำการปรับปรุงความสัมพันธ์ต่อกันเสียใหม่ พร้อมกับการที่สหรัฐอเมริกาโดยยุติการ
กระทำบางประการที่ทำให้ทางฝ่ายไทยไม่พอใจ (จนต้องมีปฏิบัติการประชิด โดยหันไปทำหาวจะ
เปิดการเจรจาด้านการค้าและวัฒนธรรมกับสหภาพโซเวียตอีกเป็นครั้งที่สาม) เช่นการที่สหรัฐ
อเมริกาให้ความช่วยเหลือแก่เขมร ซึ่งไทยถือว่าเป็นศัตรูเป็นต้น เมื่อทำความเข้าใจกันได้
แล้ว ไทยก็หันกลับไปผูกพันสนิทสนมกับสหรัฐอเมริกาอย่างแนบแน่นตามเดิมต่อไป ทั้ง ๆ ที่
โอกาสในช่วงเวลาขณะนั้นได้เปิดให้ไทยสามารถที่จะแยกตัวออกมาเป็นอิสระจากความผูกพัน
กับสหรัฐอเมริกาได้ ในเมื่อสหภาพโซเวียตมหาอำนาจอีกฝ่ายหนึ่งได้พยายามทอดไมตรีจะ
ขยายความสัมพันธ์ทางด้านการค้าและวัฒนธรรม (นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ทางการทูต
ที่มีอยู่แต่เดิมแล้ว) แต่รัฐบาลไทยก็ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะได้เป็นที่ประจักษ์
(จากการวิเคราะห์) ว่า สหภาพโซเวียตได้กลายเป็นเพียงปัจจัยหรือเครื่องมือที่รัฐบาล
จอมพลสฤษดิ์ของไทยใช้ในการเรียกร้องความสนใจจากสหรัฐอเมริกา (ซึ่งหวาดเกรงว่า
ไทยจะเป็นกลางและหันไปคบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น) ในยามที่ประเทศนั้นปฏิบัติการบาง-
ประการที่ไม่เป็นที่พอใจของคณะผู้นำไทย อนึ่ง ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ว่า ปัจจัยประการหนึ่ง
ที่อาจจะ เป็นสาเหตุให้ไทยต้องกลับไปอยู่ภายใต้ร่มปรมาณูของสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่งในตอน
ระยะปลายปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมานั้น ก็เพราะความล้มเหลวในเรื่องการช่วยตัวเองโดย
ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในสมาคมอาสา แต่สมาคมอันเป็น สัญลักษณ์ของระบบภูมิภาคนิยม
ดังกล่าวได้ทำหาวจะไปไม่รอด เนื่องจากภาคีเพื่อนบ้านของไทยทั้งสองประเทศ คือ พิลิปินส์
กับมลายูเริ่มจะขัดแย้งกันในเรื่องกรณีพิพาทดินแดนซาบาห์ รวมทั้งเรื่อง การสถาปนาสหพันธ
มาเลเซีย (ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงขึ้นจริง ๆ ในเวลาต่อมาจนกรณีทั้ง
สองต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน และสมาคมอาสาล่มไปโดยปริยาย) รัฐบาลไทย

คงจะโศกเศร้าหนักที่ว่าตนอาจจะหมดทางเลือกเสียแล้วในสภาวะการณ์ที่ไทยเองกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ความฝันที่คิดว่าจะร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็มีอันพังทลายลง เช่นนี้จึงไม่มีอะไรจะดีไปกว่าการหันหน้ากลับไปสมัครเติม คือสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาแซนคอยรับอยู่ด้วยความเต็มใจ

ดังนั้น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย (พ.ศ. 2501-2506) ในการที่เข้าไปผูกพันกับค่ายตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา) จนเกินไปนั้น จึงอยู่อาจจะก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศไทยอยู่บ้างในด้านการช่วยคุ้มครองความมั่นคงของไทย ซึ่งเป็นเพียงประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่ง ตลอดจนผลจากความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและวิชาการจำนวนมากที่สหรัฐอเมริกาหยิบยื่นให้ นั้น จะเอื้ออำนวยให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านบางประเทศก็ตาม แต่จอมพลสฤษดิ์ ผู้นำรัฐบาลของไทยก็น่าจะโศกเศร้าหนักถึงผลเสียบางประการจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะผลเสียจากการขาดความยืดหยุ่นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยด้วย นอกจากนี้ ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่สหรัฐอเมริกาทุ่มเทให้กับไทยนั้นเป็นพฤติกรรมในรูปแบบของ "การหวานพืชเพื่อหวังผล" มากกว่าจะเป็นการให้โดยบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทน หรือให้โดยมุ่งผลในการช่วยพัฒนาประเทศไทยอย่างแท้จริง กล่าวคือเป็นไปได้ที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นปัจจัยประกอบวัตถุประสงค์ในการต่อสู้กับพลังอำนาจฝ่ายตรงกันข้ามของสหรัฐอเมริกาในสภาพที่เรียกว่า สงครามเย็น (Cold War) และยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือที่นิยมมิให้ไทยหันเหไปจากสหรัฐอเมริกาและโลกเสรี พร้อมกันนั้นสหรัฐอเมริกาก็ได้ใช้ประโยชน์จากดินแดนของไทยเป็นเสมือนฐานอำนาจทางยุทธศาสตร์ของตนในการต่อต้านภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ไปด้วย ผลเสียที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ น่าจะคิดคำนึงถึงก็คือ การที่นำประเทศเข้าไปผูกพันเป็นสมัครพรรคพวกที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาจนเกินไปนั้นอาจจะกลายเป็นเสมือนกับความสองคมนำอันตรายมาสู่ประเทศไทยก็ได้ ในแง่ที่ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเอเชีย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือ) อาจจะมองการเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันของสหรัฐอเมริกาในการตั้งฐานต่อต้านคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยในแง่ยุทธศาสตร์บางทีก็คิดว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการปิดล้อมและทำลายต่อความมั่นคงปลอดภัยของฝ่ายตน ซึ่งย่อมจะมีผลให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งที่ปักกิ่งและฮานอยจำต้องประกาศตัวเป็นศัตรูกับประเทศไทย

อย่างไม่มีทางเลือกเลย พร้อมกับเข้ามาดำเนินการตอบโต้บางประการ เช่นการให้ความ
สนับสนุนอย่างลับ ๆ แก่การก่อการร้ายหรือการหัวสงครามประชาชนในประเทศไทยเป็นคน

เพราะฉะนั้น จากขอความจริงและการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามที่ไคกลาวมา
ทั้งหมดนี้ก็อาจจะนำมาเป็นแนวในการสรุปตอนท้ายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ว่า นโยบายทาง-
ประเทศสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มิได้มีความแตกต่างไปจากแนวนโยบายของรัฐบาล
ชุดก่อนหน้า (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) เลย ในด้านหลักการใหญ่ซึ่งได้แก่การประกาศ
นโยบายผูกพันกับค่ายตะวันตก และเดินตามหลังสหรัฐอเมริกา จะมีที่แปลกออกไปบ้างก็คือการ
ดำเนินนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ นั้นมีกลวิธีและกลไกนโยบายต่าง ๆ มากกว่าเป็นต้นว่า
ความสามารถในการสร้างความชอบธรรม (legitimacy) ตลอดจนการชักจูงและควบคุม
เสียงของมติมหาชนภายในประเทศเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้น รัฐบาลจอมพล
สฤษดิ์สามารถทำได้ดีกว่า ยิ่งกว่านั้นปัจจัยต่าง ๆ ที่เขามามีส่วนต่อการกำหนดนโยบายทาง
ประเทศในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501-2506 นั้น ไม่วาจะเป็นในด้านปัจจัยภายในหรือ
ปัจจัยภายนอกก็ไคกลาวมาแล้ว ไคมีการผสมผสานเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในการส่งผลให้
นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้
อย่าง เป็นอิสระและยืดหยุ่นเท่าที่ควร (ทั้ง ๆ ที่โอกาสเปิดให้ในบางขณะ) มีหน้าซ้ำยังเป็น
ผลให้รัฐบาลที่รับช่วงบริหารในชุดต่อมา (ภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร) ต้อง
พลอยตกบันไดพลอยโจนในการสานต่อแนวนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาอย่าง
ถลำลึกเข้าไปทุกที ดังตัวอย่างที่ปรากฏ (ภายหลังจากปี พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา) ไม่วาจะ
เป็นการส่งทหารไทย (รับจ้าง) ไปปฏิบัติการอย่างลับ ๆ ในราชอาณาจักรลาวก๊ก การส่ง
กองกำลังอาสาสมัครของไทยไปรบในเวียดนามใต้อีก การเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วของ
ฐานทัพและกำลังทหารอเมริกันในประเทศไทย ตลอดจนการที่มีชาวเปิดเผยว่า มีการปล่อย
ให้องค์การสืบราชการลับอเมริกัน (ซี.ไอ.เอ.) เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยมากจนเกิน
ขอบเขตปกติ เหล่านี้ล้วนแต่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในคานาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองสร้าง
ความยุ่งยากลำบากใจในขั้นที่จะแก้ไขสะสางปัญหาทั้งมวลให้แก่วัฒนธรรมไทยชุดต่อ ๆ มา
เป็นอย่างยิ่ง